

ANALIZA TERITORIALĂ A ZONEI TRANSFRONTALIERE ROMÂNIA - BULGARIA

Prezentare sintetică

Introducere

Lucrarea Analiza și diagnoza situației curente în cadrul ariei transfrontaliere face parte din proiectul „Strategie comună de dezvoltare teritorială durabilă a zonei transfrontaliere Romania-Bulgaria” (Proiectul SPATIAL) care își propune să inițieze o abordare comună, integrată, pentru întreaga arie transfrontalieră România - Bulgaria în scopul formării unei arii funcționale depășind constrângerile impuse de barierele administrative naționale.

Proiectul SPATIAL este o componentă a Programului de Cooperare Transfrontalieră Romania-Bulgaria 2007-2013, finanțat din surse publice (bugetul de stat și local) și private și care va fi cofinanțat din Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR).

Obiectivul Cooperare Teritorială Europeană, finanțat din FEDR, își propune să întărească atât cooperarea transfrontalieră prin inițiative locale și regionale comune, cât și cooperarea transnațională și interregională.

Programul Operațional de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria se adresează unei arii de 71.930 Km² și unei populații de 5,104 milioane de locuitori, din care fac parte 16 teritorii administrative de nivel NUTS III (județe și districte) limitrofe frontierei dintre cele două țări.

Teritoriul zonal analizat în proiect este compus din următoarele unități administrative:

- șapte județe din România: Mehedinți, Dolj, Olt, Teleorman, Giurgiu, Călărași, Constanța;
- nouă districte din Bulgaria: Vidin, Vratsa, Montana, Pleven, Veliko Tarnovo, Ruse, Silistra, Dobrich și Razgrad.

Prezenta lucrare se înscrie în Pachetul de Lucru 4, aferent Proiectului SPATIAL, care, bazându-se pe rezultatele Pachetului de Lucru 2 - Dezvoltarea unei metodologii comune și a unui sistem de monitorizare pentru dezvoltarea teritorială - și pe rezultatele materialelor elaborate de partenerii de proiect, își propune realizarea următoarelor rezultate:

- Elaborarea unui suport cartografic comun și armonizat pentru întreaga arie transfrontalieră.
- Analiza teritorială și colectarea de date.
- Elaborarea unor studii tematice specializate.
- Identificarea problemelor și a disparităților teritoriale.
- Identificarea nevoilor și potențialului în ariile relevante a ariei transfrontaliere comune.

Analiza furnizează elementele de plecare în formularea Strategiei comune de dezvoltare teritorială durabilă a zonei transfrontaliere Romania-Bulgaria, proces care constituie Pachetul de Lucru 5, aferent Proiectului SPATIAL.

Analiza teritorială a zonei transfrontaliere România-Bulgaria a fost elaborată în două etape, prima fiind orientată spre analiza multicriterială a structurilor relevante pentru dezvoltarea spațială a zonei, în care au fost determinate elementele de potențial și disfuncțiile din fiecare domeniu relevant spațial prezent în zonă.

În a doua etapă s-a procedat la diagnosticarea domeniilor analizate printr-o clasificare a problemelor și atuurilor determinate în prima etapă și elaborarea unui diagnostic general care schițează o imagine de viitor a zonei transfrontaliere.

În continuare sunt prezentate principalele elemente rezultate din analizele efectuate în fiecare din domeniile aferente zonei transfrontaliere.

STRUCTURA TERITORIULUI

Mediul

În secțiunea dedicată analizei mediului au fost evaluate relațiile spațiale stabilite între componentele ambientale, naturale și antropice. Este o analiză orientată spre evidențierea problemelor și disfuncționalităților de mediu existente la nivelul zonei transfrontaliere România-Bulgaria, pe baza indicatorilor care evaluează dacă obiectivele și țintele de mediu au fost atinse. Evaluarea spațială s-a făcut din perspectiva calității factorilor de suport natural și a celor inhibitori ai dezvoltării, a calității factorilor de mediu, precum și a zonelor de risc natural și tehnologic. Astfel, au fost puse în evidență îndeosebi arealele de concentrare a infrastructurii de mediu deficitare și a incidenței riscurilor naturale. Multe dintre problemele de mediu specifice zonei transfrontaliere sunt consecința dezvoltării industriei, a zonelor urbane, transporturilor și agriculturii, efectul fiind exploatarea excesivă a resurselor naturale, cu precădere a celor forestiere. Identificarea și analiza componentelor ce stau la baza proceselor de mediu s-a făcut în scopul determinării aspectelor problematice (disparități) și a celor favorabile (potențiale) dezvoltării, considerate a influența evoluția teritoriului zonei transfrontaliere.

Patrimoniul natural

Conservarea biodiversității, protecția și conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice sunt probleme vitale la nivelul internațional. Păstrarea biodiversității este necesară *pentru asigurarea vieții în prezent, dar și pentru generațiile viitoare și pentru menținerea unei calități a mediului necesare societății.*

Poziția geografică, varietatea climatică și relieful determină unicitatea biodiversității în țara noastră. Zona transfrontalieră este caracterizată de areale cu relief variat cu structură geologică complexă și floră și fauna specifice ce se particularizează în arii naturale. Acestea, pentru a fi protejate și conservate sunt incluse în *Parcuri Naționale, Parcuri Naturale, Rezervații naturale, Rezervații ale Biosferei, Rețeaua Natura 2000.*

Pe teritoriul zonei transfrontaliere ariile protejate sunt bine reprezentate, există parcuri naturale, naționale, rezervații ale Biosferei, situri Ramsar- zone umede de importanță internațională și situri Natura 2000. Rețeaua ecologică Natura 2000 în zona de studiu este reprezentată de un număr de 54 de arii speciale de conservare - *SCI* și un număr de 46 arii de protecție specială avifaunistică - *SPA* în cele 7 județe din România. În zona din Bulgaria există un număr de 92 situri - *SCI* și 40 de situri *SPA*. În urma analizei distribuției teritoriale a ariilor protejate putem spune că în Bulgaria suprafața ocupată de parcurile naturale și naționale este de trei ori mai mică decât în România, în timp ce numărul de situri Natura 2000 este mai numeros în zona bulgară.

Patrimoniul construit

Din Lista Monumentelor Istorice – aprobată de MCPN, actualizată în 2010 și Registrul Valorilor Național Culturale (VCN) al Institutului Național al Patrimoniului Cultural Intangibil au fost selectate 268 obiective de patrimoniu de valori de patrimoniu cultural de interes național și internațional aflate în zona transfrontalieră.

Din analiza realizată rezultă că în categoria monumentelor și ansamblurilor de arhitectură sunt înregistrate cel mai mare număr și cea mai mare varietate tipologică de obiective. Categoria tipologică cea mai răspândită, amplasată în centrele municipiilor, este cea a locuințelor urbane, care în numeroase cazuri au și funcții comerciale. Toate marile municipii (Drobeta Turnu Severin, Craiova, Ruse, Giurgiu, Constanța) posedă astfel de obiective ce constituie părți importante ale centrelor civice. Categoria imediat următoare ca mărime și ca prezență este cea a edificiilor de cult (mănăstirile din Oltenia și Muntenia, bisericile din Muntenia și districtele bulgărești de la Dunăre).

Rețeaua de localități

Structura și caracteristicile localităților

În zona transfrontalieră română sunt 565 de unități administrativ-teritoriale de bază, reprezentând 17,4% din totalul u.a.t.-urilor din România. Este de remarcat faptul că numărul orașelor și comunelor variază foarte mult pe județe, de la 54 în Județul Giurgiu la 112 în Județul Olt.

În perioada ultimilor 10 ani analizați s-a înregistrat o creștere a numărului de orașe și comune atât la nivel național cât și în zona de studiu. Numărul municipiilor a rămas constant deși în România numărul lor a crescut prin înființarea de 6 noi municipii. S-au înființat noi orașe în județele Constanța, Dolj și Olt. Înființarea de noi comune prin divizarea celor existente s-a produs în județele Constanța (4 comune), Călărași (2 comune), Giurgiu (5 comune), Teleorman (9 comune), Dolj (10 comune), Mehedinți (3 comune), Olt (10 comune).

Din analiza structurii rețelei de localități la nivel municipal se constată că majoritatea unităților administrative de bază au în componența lor atât localități urbane cât și localități rurale.

Fiecare district are circa 7-11 municipalități, respectiv NUTS 4 dintre care una este de nivel *town* sau *city* iar restul sunt de nivel *villages*. Chiar și cele care sunt de nivel *villages* au în componența lor câte o localitate urbană. Există însă și unități administrative în totalitate rurale.

Zone de polarizare

Problema determinării și organizării zonelor de polarizare este esențială în planificarea ariei transfrontaliere, datorită necesității realizării colaborărilor și sinergiilor în cadrul rețelei de localități din cele două țări, care constituie un obiectiv general al proiectului.

Pe teritoriul ariei transfrontaliere au fost identificate un număr de 16 zone de polarizare prezumate (posibil a fi delimitate în mod practic prin anchete asupra fluxurilor de vizitatori și mărfuri polarizate de aceste centre) coordonate de unul sau mai multe centre principale sau secundare.

Un număr de 7 zone de polarizare funcționează pe teritoriul românesc al ariei transfrontaliere, 4 zone de polarizare sunt pe teritoriul bulgar, iar 4 zone ar putea deveni arii situate pe ambele teritorii naționale, coordonate prin centre pereche. Din această ultimă categorie, cele mai viabile zone situate pe ambele părți ale frontierei sunt Calafat - Vidin și Giurgiu - Ruse, centre legate prin infrastructuri majore.

Centrele de polarizare, care coordonează zonele adiacente, dețin 37,9 % din populația totală a zonei transfrontaliere, care împreună cu celelalte localități urbane ajung să dețină 54,3% din populația totală a zonei.

Cu excepția centrelor de polarizare unice situate relativ în centrul zonelor lor de influență, (cum sunt Constanța, Craiova Pleven, s.a.), numeroase zone sunt coordonate de sisteme de localități centrale, dintre care se remarcă categoria centrelor pereche de tipul Calafat - Vidin, sau Giurgiu - Ruse.

Cele mai importante centre din zonă sunt Constanța (296695 loc), Craiova (294510 loc) și Giurgiu - Ruse (249215 loc), cu populații între 300 - 250 de mii loc și Drobeta-Tr. Severin (103501 loc), Tr. Magurele - Pleven (136764 loc), Negru Voda - Dobrich (96575 loc), cu populații situate în grupa de mărime 150 - 90 mii loc.

Disfuncțiile în funcționarea zonelor de polarizare sunt legate de mărimea și rolul teritorial al centrelor de polarizare. Acestea dețin 37,9 % din populația totală a zonei transfrontaliere, (populația urbană a zonei este de 54,3%) un procent scăzut în raport cu media națională din Bulgaria (72,5%) și apropiat de cel din România (54,88%). Problemele demografice ale zonelor de polarizare sunt determinate de structura economică a localităților, care în general sunt dependente de activitățile agricole, sectorul secundar fiind dezvoltat în centrele mari și în reședințele județene/districtuale.

Infrastructura social-culturală

Populația zonei este deservită diferențiat de către unitățile spitalicești, atât în ceea ce privește ampalsarea, numărul și specializarea acestor dotări.

Deși în zona transfrontalieră s-a menținut același număr de spitalele sau a fost înregistrat chiar un ușor declin al numărului acestor unități, în perioada analizată, în județul Constanța s-a înregistrat o creștere a numărului de spitale cu 6 unități, iar în județul Dolj acesta a crescut cu 2 unități. Astfel, în 2012 funcționau în Teleorman 8 spitalele, în Olt 6 spitalele, în județele Călărași, Giurgiu și Mehedinți numărul de spitale a scăzut în anul 2012 față de anul 2002 cu câte 2 unități, iar în județul Olt acesta a scăzut cu o unitate. Astfel, în zona transfrontalieră din România numărul total de spitalele a fost constant, în perioada 2002 - 2012.

În zona transfrontalieră din Bulgaria au fost creșteri ale numărului de spitalele atât în Pleven, cu 3 unități (de la 8 spitalele în 2002 la 11 spitale în 2008, număr care s-a menținut constant până în 2012) și în Vratsa, cu o unitate (de la 12 spitalele în 2007 la 13 spitale în 2011), în Vidin și Ruse a existat o scădere a numărului de spitale în anul 2012 față de 2002 cu o unitate. Pe ansamblul zonei transfrontaliere din Bulgaria numărul total de spitale a rămas relativ constant în perioada 2002 - 2012, acesta mărindu-se cu o unitate.

Unitățile de învățământ din ciclul mediu și superior, din zona transfrontalieră, sunt dotări importante ca profil și capacitate în procesul de formare a forței de muncă și de colaborare în procesul de formare a unei economii bazate pe cunoaștere.

Numărul de unități de învățământ din ciclul liceal din zona transfrontalieră română este de trei ori mai mare decât cel din partea bulgară. Acest fapt datorându-se și diferenței dintre volumul populației aflate de-o parte și de alta a frontierei dintre cele două țări. În partea română a zonei funcționau 190 licee și colegii, iar în partea bulgara 63 licee și colegii.

Aceasi diferență se înregistrează între numărul de elevi înscriși în ciclul liceal în cele două țări, număr care a variat foarte puțin în perioada 2002 - 2012. În anul 2012 se aflau în învățământul liceal din partea română a zonei transfrontaliere un număr de 123.088 elevi iar în partea bulgară 27.702 elevi. Numărul de unități de învățământ superior era în 2012 de 13 grupate în 4 centre principale: Constanța, Craiova, Veliko Târnovo, Ruse și în filiale ale unor universități din zonă în municipiile reședință de județ din proximitate: Mehedinți, Olt, Teleorman, Călărași.

Numărul de studenți înscriși în 2012 număra aproape 60 mii de persoane (81% în județele românești și 19% în districtele bulgare). Cele trei centre universitare din zonă: Constanta, Craiova și Veliko Târnovo, concentrează peste 89% din numărul total de studenți.

În zona transfrontalieră română au funcționat, în 2012, 73 de unități muzeale, distribuite pe județe după cum urmează: Călărași - 5, Constanța-21, Dolj-19, Giurgiu-5, Mehedinți-3, Olt-13, Teleorman-7. Pe lângă acestea există un mare număr de obiective istorice și de arhitectură clasificate vizitabile (lăcașuri de cult, mănăstiri).

Locuirea

Reformele din cele doua țări au generat o îmbunătățire a condițiilor de locuit, nu numai în mediul urban, ci și în rural, atât prin creșterea numărului de locuințe și a suprafeței locuibile pe o persoana cât mai ales prin creșterea gradului de confort prin accesul la o serie de facilități și dotări specifice condițiilor de viață moderne.

Rezultatele recensămintelor populației și ale locuințelor, din anii 1992, 2002 și 2012, ne arată că, în România, s-au produs mutații pozitive marcante prin creșterea numărului de locuințe, dar și printr-o sporire substanțială a gradului de confort.

Astfel, modificările importante legislative care au încurajat și facilitat cumpărarea de către chiriaș a locuinței, cât și retrocedarea către vechii proprietari a locuințelor naționalizate, au avut ca efect schimbarea statutului juridic al multor imobile și consolidarea dreptului de proprietate. Astfel ponderea

locuințelor proprietate privată a crescut de la 78,7% în 1992 la 97,2% în 2002 și la 97,5% în 2011, în paralel scăzând ponderea locuințelor în proprietatea statului.

Din numărul total de locuințe ocupate, în Bulgaria, peste 81,0% au fost ocupate cu titlul de proprietar, iar dintre districtele din zona dunareană se remarcă Silistra cu ponderea cea mai mare a locuințelor ocupate în calitate de proprietar (89,2%).

În perioada dintre recensămintele din 2002 și 2012 a avut loc o îmbunătățire a fondului de locuințe, numeric și calitativ datorită aportului de locuințe noi sau a celor intrate în fondul locativ prin schimbarea destinației unor clădiri având locuințe cu mai multe camere de dimensiuni mari și dotări de calitate.

Fondul funciar

Regiunea transfrontalieră are un însemnat potențial agricol. **Sectorul agricol** rămâne unul tradițional atât pentru Bulgaria cât și pentru România și influențează direct procesele socio-economice ale celor două țări. Potențialul agricol este considerabil, atât în ceea ce privește terenul arabil, producția medie la hectar, în special pentru grâu, orzoaică, porumb și floarea soarelui, dar și în ceea ce privește producția medie de fructe.

La nivelul anului 2013, 74,18 % (5.362.561 ha) din suprafața totală a zonei transfrontaliere Ro- Bg (7.229.089 ha) este reprezentată de terenurile agricole. Cea mai mare parte a suprafeței agricole, 3.071.699 ha – 57,28 % se găsește în zona românească a regiunii transfrontaliere.

Agricultura din zona transfrontalieră este caracterizată printr-un număr mare de exploatații de mici dimensiuni. O astfel de structură este ineficientă, rezultată în urma disparităților din sector și a utilizării greșite, sau mai degrabă necorespunzătoare a resurselor disponibile.

Fermierii nu beneficiază pe deplin de oportunitățile oferite de Programul de Dezvoltare Rurală. Până în prezent, adică până la sfârșitul perioadei de programare 2007-2013, cele mai multe măsuri adresate producătorilor mici și mijlocii nu au fost corect implementate.

Un obstacol important în dezvoltarea agriculturii și a investițiilor în acest domeniu îl reprezintă infrastructura necorespunzătoare.

Mare parte dintre sistemele de irigații au fost distruse, terenurile agricole fiind periodic afectate de secetă. Existența sistemelor de irigații reprezintă un aspect important în dezvoltarea durabilă a zonelor rurale alături de întreținerea drumurilor rurale care, la rândul lor reprezintă un punct forte pentru agricultură, gradul ridicat de accesibilitate a surselor contribuind la extinderea sferei de activități agricole.

În Bulgaria, ca și în România, suprafața cultivată a crescut constant în perioada 2007-2011. La nivelul anului 2011, culturile dominante specifice zonei transfrontaliere comune au fost grâul, porumbul, urmate de floarea soarelui și secară, orz, ovăz.

Suprafața livezilor și suprafața viilor din zona transfrontalieră a înregistrat o scădere constantă în perioada 2008-2011.

Cea mai importantă tendință descendentă se observă în domeniul producției de legume în special în zona bulgărească. În prezent, nu este folosit complet potențialul culturilor la care recoltele și indicatorii aferenți sunt relativ buni.

Efectivele de animale din întreaga zonă transfrontalieră au scăzut constant în perioada 2007-2011 la aproape toate rasele atât în zona românească cât și în cea bulgară.

Zona transfrontalieră este acoperită de **vegetație forestieră** în proporție de 12,44% reprezentând 899.868 ha. Partea bulgară a zonei transfrontaliere beneficiază de un procent superior în ce privește suprafața pădurilor față de zona românească - 57,07 %, respectiv 477.499 ha. Fondul forestier înregistrează un proces de relativă conservare, la nivelul zonei române volumul tăierilor rămânând constant de-a lungul perioadei 2007-2011, în timp ce în zona bulgară acesta s-a diminuat simțitor.

STRUCTURA SOCIO-DEMOGRAFICĂ

Structura populației

Analizele referitoare la structura populației au urmărit evoluția și distribuția populației după caracteristici precum mediu de rezidență, sex, vârstă, limbă maternă, etnie și religie. Cele privind mișcare populației au avut în vedere cele două componente – mișcare naturală și mișcare migratoare, urmărind evoluția acestor două fenomene pe serii de timp. În urma analizelor realizate au fost identificate o serie de aspecte negative în evoluția demografică a zonei: reducerea efectivelor populației în perioada 2004-2013, mult mai accentuată în partea bulgară a regiunii, concentrarea unei ponderi importante de populație rurală în partea română a regiunii, îmbătrânirea demografică cu manifestări mai intense în partea bulgară, creșterea raportului de dependență după vârstă în cazul zonei bulgare ca urmare a creșterii populației vârstnice și a scăderii ponderii populației de vârstă activă, menținerea natalității la un nivel inferior mortalității în perioada 2007-2012 și scăderea populației pe baza migrației. În același timp, analizele pun în evidență și zone cu potențial demografic în care au avut loc creșteri de populație între 2004-2013 pe baza soldurilor natural și / sau migratoriu și în care sunt concentrate efective importante de populație tânără.

Resurse umane

Analiza resurselor umane a urmărit prezentarea evoluției unor procese cum sunt nivelul de trai, accesibilitatea serviciilor de sănătate și educație, evoluția structurii și dinamicii resurselor de muncă, ocupării și șomajului, evidențiate printr-o serie de indicatori privind domenii ca educația, forța de muncă și sănătatea. Principalele concluzii evidențiază: slabă asigurarea a populației cu medici și personal sanitar mediu în special în partea română a regiunii precum și îmbunătățirea accesibilității serviciilor medicale în partea bulgară a regiunii, ponderi extrem de reduse de populație cu studii superioare în anumite județe din România, ponderi semnificative de populație fără studii înregistrate în partea bulgară a regiunii, număr mediu de elevi per profesor optim desfășurării procesului educațional, pierderi importante de resurse de muncă în partea bulgară a regiunii, valori ridicate ale raportului de dependență economică în zona bulgară a regiunii, ce reflectă presiunea exercitată asupra bugetelor de asigurări sociale de către populația inactivă, rata de activitate sub nivelul celei înregistrate la nivel național în cazul districtelor bulgare, reducerea ratei de ocupare atât în zona română cât și în cea bulgară a regiunii, rate ridicate ale șomajului în partea bulgară a regiunii precum și ponderi importante de populație ocupată în agricultură în partea română a zonei transfrontaliere.

STRUCTURA ACTIVITĂȚILOR ECONOMICE

Dunărea are o influență majoră asupra dezvoltării economiei din zona transfrontalieră Ro-Bg, de aceea poate fi valorificată eficient și durabil în procesul economic al teritoriilor județene și districtuale. Creșterea economică din zona transfrontalieră, ca o măsură a productivității și performanței, rămâne în urma mediilor naționale, dar și a țărilor din UE. Declinul economic și natura stagnantă a ambelor economii a restricționat scopul și natura cooperării transfrontaliere.

Structura economică este tradițional dominată de agricultură, în multe teritorii districtuale, însă industria și serviciile înregistrează cele mai mari ponderi în economiile teritoriale. Industria productivă se dezvoltă în principal în centrele urbane, unde sunt și cei mai mulți salariați. În multe cazuri, industria este reprezentată de întreprinderi aflate în declin economic, necesitând restructurare sau reconversia activităților.

Există un număr relativ mare de întreprinderi, însă în ponderi de peste 99% sunt IMM-uri (99,6% în România și 99,8% în Bulgaria). La nivel teritorial, există centre economice importante care susțin economia zonei, acestea fiind: Constanța (județul Constanța), Craiova (județul Dolj), Ruse (Ruse),

Plevna (districtul Plevna), Veliko Tarnovo (Veliko Tarnovo), Vratsa (districtul Vratsa), unde activitatea întreprinderilor, investițiile străine și productivitatea sunt relativ mari comparativ cu alte teritorii ale zonei transfrontaliere. În aceste condiții zona transfrontalieră este caracterizată printr-o relativă lipsă a activităților care conduc la o creștere dinamică, și la valoare adăugată mare, având încă deficiențe în atragerea investițiilor importante.

Tendința generală, de schimbare permanentă a structurii economiei din zonă, este similară cu cea a tuturor economiilor țărilor din SE Europei înregistrată ultimele decenii: o puternică scădere a ponderii sectorului primar, în general o tendință a scăderii ocupării în sectorul secundar, și o creștere rapidă în sectorul terțiar.

Deși legăturile economice între centrele învecinate (teritoriile din România cu cele din Bulgaria) au devenit mai puternice în ultimii ani, avantajele nefiind în totalitate exploatate.

Baza de afaceri la nivel teritorial este de mici dimensiuni, însă fiind coroborate cu dificultățile în aderarea la piețele importante din interiorul sau exteriorul zonei, sugerează posibilități limitate de extindere. Sunt propuneri de dezvoltare a mediului de afaceri, prin dezvoltarea entităților de inovare și transfer tehnologic, atât în județele din România dar mai ales în districtele din Bulgaria.

Inițierea și susținerea cooperării durabile între firme necesită existența unei infrastructuri de afaceri de calitate, a unei asistențe profesionale și a altor servicii importante pentru întreprinderi, care să fie disponibile în ZT. Dezvoltarea unei infrastructuri de afaceri și servicii trebuie să constituie o prioritate a celor două țări (conf. Strategiei 2020, și a altor politici naționale și europene).

Actorii interesați din zona de graniță recunosc necesitatea de a face eforturi comune în vederea găsirii de soluții pentru problemele economice comune și realizarea unei viziuni strategice comune care să conducă la creșterea economică eficientă și durabilă.

INFRASTRUCTURI TEHNICE

Gospodărirea apelor

Resursele de apă din zonă sunt tributare fluviului Dunărea, al cărui bazin hidrografic este al doilea ca mărime din Europa, având o suprafață de recepție de 801,46km². Lungimea totală a cursului de apă este de 2.857km, din care 2.415km sunt navigabili.

Resursele naturale totale de apă din zona transfrontalieră sunt de 25.355,34 mil.m³/an (an de referință 2012), în care România are ponderea cea mai mare 86,1% (21.809,4 mil.m³/an). Resursele de apă de suprafață sunt cele mai bogate, reprezentând 62,9% din resursele totale, respective 15.953 mil. m³/an). Datorită reliefului teritoriului transfrontalier bulgar, resursele subterane au cea mai mică pondere, reprezentând 1,01% din resursele totale ale zonei (256,9 mil.m³/an).

Resursele de apă disponibile în zonă sunt de 6.439.26 mil.m³/an, pentru partea română se iau în calcul și resursele utilizabile din lacurile naturale, cele mai multe aflându-se în bazinele hidrografice Ialomița – Buzău și Dobrogea – Litoral.

Volumul total de apă stocat în lacurile de acumulare existente în zonă este de 5.058,4 mil. m³, ponderea ridicată fiind în partea română (4.348,2 mil. m³).

Lucrările de apărare împotriva inundațiilor din partea română, mult mai afectată de inundații decât partea bulgară, apără o suprafață totală de 141.052ha, 151 de localități urbane și rurale și 163 obiective socio-economice.

În România ponderea populației conectată la sistemele centralizate de apă potabilă este de 55-56% din totalul locuitorilor. Județul Constanța se situează cu mult peste aceasta cu 70-75%, la polul opus fiind județul Teleorman cu pondere de 24-27%.

În Bulgaria ponderea populație conectată la sistemele centralizate de apă potabilă este foarte apropiată de cea zonală, 99,6-9,7%. Districtele Plevna, Ruse, Razgrad și Silistra au întreaga populație alimentată cu apă prin sisteme centralizate.

În zona transfrontalieră situația între cele două părți este diferită, și anume în partea română procentul populației racordată la sistem de canalizare cu epurarea apelor uzate este mai scăzut față de cel din partea bulgară. În perioada analizată 2010-2012 se remarcă tendința de creștere a acestuia, 31,3-35,4% în partea română și 57,5-59,9% în cea bulgară. O creștere spectaculoasă a acestui indicator este remarcată în județul Mehedinți (5,6-34,4%), iar în județul Constanța acesta scade sensibil (57,7-56,2%). În partea bulgară în toate districtele cuprinse în zonă se remarcă tendința de creștere.

Amenajări pentru agricultură

În zona transfrontalieră Ro - Bg există suprafețe importante amenajate cu lucrări de îmbunătățiri funciare: irigații, desecări, combatere a eroziunii solului care contribuie la dezvoltarea durabilă a spațiului rural, la conservarea și ameliorarea durabilă a calității terenurilor agricole, înlăturarea efectelor negative ale fenomenelor climatice extreme (secetă sau exces de umiditate) și prevenirea degradării terenurilor prin alunecări de teren.

În zona transfrontaliera Ro - Bg au fost amenajate lucrări de îmbunătățiri funciare de irigații, desecare și combatere a eroziunii solului, în majoritate înainte de 1990.

Ponderea suprafeței amenajate pentru irigații în suprafața totală amenajată cu lucrări de irigații a zonei transfrontaliere este de 56,54%, o suprafață considerabilă, echivalentul a aprox. 2.000.000 ha. În zona transfrontalieră sunt executate 88% din totalul amenajărilor de irigații din România și 12% din amenajările executate în Bulgaria.

Fărămițarea și mărimea redusă a parcelelor cu folosință agricolă are implicații negative în exploatarea, întreținerea și reabilitarea infrastructurii de îmbunătățiri funciare.

Procesele de degradare și distrugere petrecute după 1990 împiedică exploatarea în condiții de eficiență economică a suprafețelor amenajate și determină un randament general scăzut în funcționare cauzat de echipamentele învechite fizic și moral.

Gradul redus de utilizare a amenajărilor de irigații și dificultăți în aplicarea udărilor în perioada secetoasă datorită mulțimii de proprietari și diversității culturilor.

Lucrările îmbunătățiri funciare, fiind executate în majoritate înainte de 1990, necesită măsuri de reabilitare și modernizare, unele din acestea fiind nefuncționale din cauza lipsei echipamentelor de exploatare, a neasigurării fondurilor pentru realizarea lucrărilor de întreținere și exploatare conform planurilor tehnice și regulamentelor de exploatare. Lucrările îmbunătățiri funciare necesită de asemenea adaptarea capacităților de irigație la resursele de apă disponibile.

Infrastructura de transport

Rețeaua rutieră însuma la sfârșitul anului 2013 13160 km, din care 2977 km drumuri naționale în zona românească, și 5932 km în partea bulgară, din care aproape jumătate (2279 km) de categoria întâi (drumuri de importanță națională). Comparativ cu Bulgaria, indicatorul lungime de drumuri are valoare dublă în România, în schimb ponderea drumurilor naționale este foarte asemănătoare (2977 km față de 2279 km).

Rețeaua feoviară are în zona studiată din România lungimea de 1828 km, din care doar 593 km sunt electrificați, iar Bulgaria are 1147 km de cale ferată, din care mai mult de jumătate sunt electrificați (786 km), cele două țări fiind comparabile din acest punct de vedere.

Rețeaua fluvială este compusă din fluviul Dunărea, douăsprezece porturi fluviale românești: Orșova, Drobeta Turnu Severin, Calafat, Bechet, Corabia, Turnu Măgurele, Zimnicea, Giugiu, Oltenița,

Călărași, Ostrov, Cernavodă, și zece porturi bulgărești: Vidin, Bregovo, Lom, Kozloduy, Nikopol, Belene, Svishtov, Ruse, Tutrakan, Silistra.

Infrastructura rutieră și feroviară din zona transfrontalieră este dezvoltată inegal în România și Bulgaria, cele șapte județe românești având o densitate a drumurilor și a căilor ferate aproape dublă față de cele nouă districte bulgărești.

Deși densitatea drumurilor este relativ scăzută, în ambele țări, în ultimii cinci ani analizați (rețeaua de drumuri publice nu a înregistrat creșteri importante, mai ales în privința celor de importanță europeană și națională).

Nici infrastructura feroviară din ambele țări nu a înregistrat nici o modificare sau completare esențială. Dintr-un anumit punct de vedere această situație este firească și se datorează faptului că structura rețelei de căi ferate este constituită deja de aproape un secol și nu necesită extindere, ci modernizare (linii cu viteză sporită, dublare, electrificare).

În cadrul teritoriului *românesc* se remarcă jud. Constanța, Olt și Mehedinți, cu o densitate a rețelei rutiere peste media națională, la antipod situându-se jud. Teleorman și Călărași; în schimb, rețeaua feroviară înregistrează o medie superioară celei pe țară în jud. Călărași, ca și în Teleorman, suplinind, într-un fel, slaba dezvoltare a rețelei rutiere. La polul opus se situează jud. Mehedinți, cu o densitate deosebit de mică a rețelei de căi ferate. Jud. Olt se prezintă cel mai bine în privința infrastructurii rețelei terestre de transport.

Din analiza calitativă a infrastructurii rutiere și feroviare, precum și a serviciilor de transport din ambele țări, reiese că acestea se află la partea inferioară a clasamentului european, deși transportul terestru deține cea mai mare pondere atât în România, cât și în Bulgaria.

Infrastructura de producție și transport a energiei

Dezvoltarea sectorului energetic este considerată obiectiv principal atât în România cât și în Bulgaria în cadrul strategiilor de dezvoltare durabilă, fiind astfel în concordanță cu Planul de acțiune propus de Strategia Dunării, ce include energia ca domeniu prioritar pe care se axează pilonul de Interconectare a Regiunii Dunării, și prin care se dorește încurajarea energiilor durabile. Din datele furnizate de Strategia Energetică, actualizată pentru perioada 2011-2020, România dispune de o gamă diversificată, dar redusă cantitativ, de resurse convenționale de energie primară: țiței, gaze naturale, cărbune, minereu de uraniu, precum și de un important potențial valorificabil de resurse regenerabile.

În prezent infrastructura utilizată pentru producerea și transportul energiei electrice este bine dezvoltată în regiunea transfrontalieră România-Bulgaria, putând asigura cu energie electrică întreg teritoriul României și Bulgariei, asigurând și interconexiunea cu sistemele energetice vecine.

Interconexiunea sistemului energetic din România cu sistemul energetic al Bulgariei se realizează prin liniile electrice aeriene: LEA 750 kV (Isaccea - Varna), LEA 400 kV (Isaccea - Dobrudja), LEA 400 kV (Țânțăreni - Kozlodui).

Interconectarea sistemelor naționale de transport gaze naturale ale României și Bulgariei se realizează în punctele de interconectare: Negru Vodă 1 - Kardam (leagă rețeaua de transport operată de Transgaz S.A. (România) cu rețeaua națională de transport gaze operată de „Bulgartransgaz” (Bulgaria) și Negru Vodă 2,3 - Kardam (leagă sistemul de transport operat de Transgaz S.A. cu rețeaua de tranzit (pe relația Turcia – Grecia – Macedonia) pe teritoriul Bulgariei, operată de Bulgartransgaz. În cursul acestui an (2014) urmează să se finalizeze o nouă rețea de interconectare a sistemului de transport gaze naturale din România cu cel al Bulgariei, pe traseul Giurgiu - Ruse.

Pentru România, diversificarea importului de gaze naturale, prin aprobarea și realizarea un nou punct de import din conducta ce tranzitează Dobrogea (și alimentează cu gaze Bulgaria), în zona localității Negru Vodă, a dat posibilitatea alimentării cu gaze naturale a zonei de sud a județului Constanța. La nivelul teritoriului transfrontalier analizat există inițiative de extindere a sistemului de alimentare cu

gaze naturale către majoritatea localităților fapt ce va crea condiții pentru creșterea confortului în localități.

Teritoriul românesc analizat este străbătut de conducte de produse petroliere și de conducte de transport țiței atât din țară cât și din import, administratorul acestora fiind S.C. CONPET S.A. Pe teritoriul bulgăresc analizat, există o singură conductă ce transportă petrol extras din bazinul Mării Negre spre zona industrială din apropierea municipiului Pleven.

Din punct de vedere al utilizării surselor regenerabile de energie, regiunea transfrontalieră România-Bulgaria se bucură de un potențial ridicat de energie solară, în timp ce zonele cu potențial eolian ridicat se găsesc, cu precădere, pe teritoriul județului Constanța, respectiv districtul Dobrich. În prezent, potențialul solar al zonei este valorificat de centrale fotovoltaice, majoritatea aflându-se pe teritoriul județelor Mehedinți, Dolj, Olt și Teleorman, și în districtele Pleven, Montana, Silistra și Dobrich. Potențialul eolian din România este valorificat printr-un număr mare de centrale eoliene, acestea fiind grupate, în special, în zona Dobrogei. În zona bulgară au fost puse în funcțiune, în ultimii ani, mai multe centrale eoliene, majoritatea amplasate în districtul Dobrich, cum ar fi cele de la Kavarna, Dobrich, Shabla și General Toshevo.

Dezvoltarea și îmbunătățirea infrastructurii energetice este absolut necesară, deoarece influențează eficiența economiei și asigură creșterea calității vieții oamenilor, inclusiv prin implementarea inovațiilor tehnologice.

Rețele de telecomunicații

Rețeaua de telecomunicații din zona transfrontalieră este bine dezvoltată, linii de fibră optică fiind amplasate pe ambele maluri ale Dunării; există puncte de interconexiune cu România în localitățile Kardam, Ruse și Vidin. Există, încă, discrepanțe între mediul urban și cel rural privind accesul la internet.

Infrastructura pentru gestionarea deșeurilor

Dupa aderarea la U.E, România și Bulgaria au transpus în totalitate acquis-ul comunitar privind gestionarea deșeurilor. Implementarea acquis-ului a impus elaborarea unor strategii la nivel național și identificarea de măsuri și acțiuni de implementare a acestei strategii prin planuri naționale de gestionare a deșeurilor, planuri regionale, județene sau de district și planuri locale.

Ca urmare, la nivelul zonei transfrontaliere, în județe și districte, se implementează prevederile acestor strategii și programe privind gestionarea durabilă a deșeurilor pentru minimizarea generării deșeurilor, creșterea gradului de recirculare și reintegrarea lor în natură în condiții ecologice.

Domeniile și/sau obiectivele de investiții pentru îndeplinirea măsurilor prioritare din angajamentele asumate de România și Bulgaria pentru accesul în UE sunt extinderea colectării, implementarea și extinderea colectării selective a deșeurilor, tratarea/valorificarea deșeurilor, eliminarea deșeurilor, într-un sistem integrat de gestiune a deșeurilor.

Țintele propuse pentru realizarea obiectivelor rezultate din implementarea unui sistem de management integrat al deșeurilor în România și implicit în zona transfrontalieră, în concordanță cu reglementările UE și legislația națională sunt cele fixate în Strategia Națională de Gestionare a Deșeurilor elaborată de Ministerul Mediului și Gospodăririi Apelor pentru orizontul de timp 2003-2013.

Depozitarea deșeurilor este principala opțiune de eliminare finală a deșeurilor în România și Bulgaria, ca și în alte țări europene.

Strategiile Naționale de Gestionare a Deșeurilor prevăd construirea unor depozite ecologice zonale care vor fi deservite de mai multe stații de transfer, în paralel cu închiderea depozitelor istorice și apreciază ca anul 2016 este termenul final pentru implementarea proiectelor de depozite zonale ecologice și a stațiilor de transfer în întreaga zonă transfrontalieră.

“Programul național de gestionare a deșeurilor din Bulgaria” prevede finalizarea a noi depozite regionale, care vor permite închiderea depozitelor de deșuri neconforme existente în regiunea transfrontalieră. În acest program, depozitele de deșuri regionale sunt construite la Montana Veliko Tyrnovo, Lyaskovets, Vidin, Dobrich, Pleven, Belene, Lukovit, Vratza, Ruse, Borovo, Silistra, Razgrad.

În zona românească depozitele neconforme cu reglementările de mediu au au sistat depozitarea treptat sau se vor închide până în 2017 iar spațiile respective urmează să fie ecologizate sau au fost deja ecologizate. Au fost construite depozite ecologice județene în zona transfrontalieră românească în județele Constanța, Călărași, Giurgiu, Teleorman, Dolj, Mehedinți, Olt.

Au fost construite stații de transfer pentru deșeurile menajere în toate județele din zona românească și la Veliko Târnovo, Dobrich și Silistra în zona transfrontalieră bulgărească.

CONTEXTUL SUPRATERITORIAL

Raportarea zonei la contextul macro-regional, național și european

Analiza contextului suprateritorial al ariei transfrontaliere are ca obiect determinarea influențelor resimțite din teritoriul învecinat și a relațiilor pe care această zonă le are cu spațiul extern (regional, național, internațional).

Zona transfrontalieră face parte din teritoriul a șase regiuni de dezvoltare vecine, aflate de-o parte și de alta a frontierei dintre cele două state. Într-o clasificare recentă, bazată pe mărimea produsul intern brut, zona transfrontalieră România - Bulgaria este cuprinsă în teritoriile a șase dintre cele zece cele mai sărace regiuni din Uniunea Europeană.

În apropierea zonei transfrontaliere, există patru orașe europene importante: capitala României - București, capitala Bulgariei - Sofia, capitala sârbă - Belgrad, și Istanbul, cel mai important centru comercial al Turciei. În același timp, zona transfrontalieră este inclusă în triunghiul generat de alte trei importante orașe europene: capitala Ungariei - Budapesta, portul din Marea Egee - Salonic - Grecia și port la Marea Neagră din Odesa. De-a lungul istoriei, poziția între aceste importante centre urbane a condus la dezvoltarea unei rețele de rute comerciale, care traversează regiunea transfrontalieră, cu o influență asupra modului în care rețeaua de localități este configurată.

Funcționarea optimă a centrelor din zona transfrontalieră este condiționată de legătura acestora cu centrele majore din vecinătate, pe căile de transport, în principal pe cele rutiere. În zona transfrontalieră română există două centre cu vocație metropolitană: Constanța și Craiova; în zona bulgară sunt patru centre care coordonează zone de influență de tip metropolitan: Ruse, Pleven, Dobrich și Veliko-Târnovo. În partea de nord a zonei românești se resimte influența capitalei țării, a cărei zonă de influență extinsă acoperă o mare parte din județele vecine.

Zona este străbătută de trei coridoare transeuropene: coridorul VI (rutier și feroviar), cu o ramură estică care unește portul Constanța cu Europa de vest și o ramură sudică care face legătura cu statele din sud -estul peninsulei balcanice; coridorul IX, care unește țări din estul Europei cu coridorul VII (Dunărea). Strategia UE privind regiunea Dunării are scopul de a exploata pe deplin potențialul de navigație al Dunării, eliminând obstacolele care împiedică navigația, precum și creșterea până în 2020 cu 20% a volumului de transport de Dunăre.

Zona este deservită de 3 aeroporturi internaționale în România: București-Otopeni, Constanța și Craiova. Cele mai apropiate aeroporturi din Bulgaria sunt cele din Sofia și Varna.

Cooperarea transfrontalieră

Cooperarea între zonele de graniță ale României și Bulgariei a fost susținută, în cea mai mare parte, în cadrul Programelor de Cooperare Transfrontalieră Europene (anterior aderării la UE, prin Programele CBC Phare 1998-2006, iar ulterior prin CBC România-Bulgaria 2007-2013). Programele Phare au

finanțat proiecte de accesibilitate (transport și tehnologia informației), mediu și prevenirea riscurilor, dezvoltarea economică și socială și acțiuni „people to people”, iar Programul de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2007-2014 s-a concentrat pe implementarea de proiecte ce vizau îmbunătățirea accesului la infrastructura de transport, protejarea eficientă a mediului și exploatarea prudentă a resurselor naturale ale regiunii, dezvoltarea economică durabilă, creșterea cooperării sociale și culturale, și îmbunătățirea informării privind oportunitățile comune în regiunea de graniță. Cooperarea în zona transfrontalieră s-a realizat, de asemenea, prin intermediul Euroregiunilor în care România și Bulgaria sunt partenere („Dunărea 21“, „Giurgiu – Ruse”, „Dunărea de Sud”, „Danubius”), dar și în cadrul proiectelor cu impact transfrontalier al programelor europene de cooperare teritorială (SEE, ESPON, INTERREG).

DIAGNOSTIC ȘI PRIORITĂȚI

Diagnosticul zonei transfrontaliere a fost elaborat ținând cont de rezultatele analizei multicriteriale a structurilor teritoriului, prin prelucrarea elementelor caracteristice ale acesteia pe trei planuri diferite: diagnosticul pe domenii, diagnosticul prospectiv și diagnosticul general.

Formularea diagnosticului privind domeniile țintă și componentele lor s-a realizat pe baza problemelor, disparităților și potențialelor identificate în etapa anterioară. Din rezultatele analizelor domeniilor și componentelor acestora, efectuate în faza precedentă, s-au selectat următoarele aspecte esențiale pentru stabilirea strategiei de dezvoltare: punctele tari (potențiale), punctele slabe (disparități), oportunități (potențiale utilizabile din afara zonei), amenințări (riscuri în dezvoltarea domeniilor analizate), elemente ce alcătuiesc analiza SWOT.

Diagnosticul prospectiv a urmărit studierea evoluțiilor viitoare ale principalelor domenii cu relevanță spațială, pe o perioadă egală cu durata de valabilitate a a planului, prin prognoze efectuate pentru: evoluția populației, dezvoltarea economiei, necesitățile de transport.

Pentru fiecare din domeniile în care s-a elaborat diagnosticul prospectiv sunt prezentate trei variante de prognoză: varianta medie, varianta optimistă și varianta dezvoltării în tendința pesimistă.

Diagnosticul general își întemeiază demersul pe procesale de dezvoltare spațiale puse în lumină de diagnosticul pe domenii și pe cel prospectiv. Bazat pe aceste premize au fost schițate trei scenarii de dezvoltare spațială a zonei transfrontaliere: scenariul tendințelor curente, scenariul dezvoltării accelerate și scenariul dezvoltării medii.

Scenariul tendințelor curente poate fi definit ca un model spațial cu o orientare manifestă spre monocentrism, în raport cu capitalele București și Sofia, dar și cu marile centre de nivel regional.

Scenariul dezvoltării accelerate ar putea evolua în condițiile unei rate mai mici de scădere demografică, a stabilizării proceselor economice, a depășirii rămânerilor în urmă în progresul tehnologic și al inovării, a dezvoltării infrastructurilor tehnice, precum și a punerii în aplicare cu succes a politicilor regionale.

Scenariul dezvoltării medii poate fi considerat ca unul intermediar între dezvoltarea spațială monocentrică și dezvoltarea policentrică puternic manifestată.

În comparație cu celelalte scenarii alternative investigate, scenariul dezvoltării medii este mult mai realist în condițiile actuale de dezvoltare demografică și economică, cu resurse limitate și un număr mic de priorități clare privind sprijinul pentru dezvoltarea urbană în următoarea perioadă de programare. Acesta presupune concentrarea resurselor într-un număr limitat de centre principale, care susțin axele de dezvoltare urbană și care sunt importante pentru menținerea sustenabilității scenariului și dezvoltarea spațială generală a zonei transfrontaliere.

Scenariul dezvoltării medii pare varianta cea mai probabilă de dezvoltare spațială a zonei transfrontaliere, putând a fi adoptată în formularea strategiilor care vor utiliza rezultatele prezentei analize.